

Obidjon MADAMINOV,
 Urganch davlat universiteti
 "Tarix" kafedrasida o'qituvchisi
 E-mail: obidjonzoirjonovich@gmail.com
 Tel: 93 282 47 27

UrDU professori, DSc. Abdullayev U.I. taqrizi asosida

ECONOMIC, POLITICAL AND CULTURAL-EDUCATIONAL ASPECTS OF FORMATION OF STATE IMAGE IN THE MODERN WORLD

Annotation

Reliance on one's image is typical for every profession today. We go to this doctor because his medicine is known. We choose this political leader because we see in him the power to solve our problems. Thus, the profession of "image maker" is gradually gaining more and more importance. It should be noted that imageology has not yet been formed as a separate science; it remains a scientific direction between science and art. When analyzed by researchers based on research, it (imageology) can be recognized as one or another special data bank used to increase its authority.

The article analyzes issues of economic, political, cultural and educational aspects of forming the image of the state.

Key words: state image, imageology, image maker, international image.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ПОЛИТИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ИМИДЖА В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Аннотация

Опора на свой имидж сегодня характерна для каждой профессии. Мы ходим к этому врачу, потому что его лекарство известно. Мы выбираем этого политического лидера, потому что видим в нем силу решить наши проблемы. Таким образом, профессия «имиджмейкер» постепенно приобретает все большее значение. Следует отметить, что до сих пор имиджология не сформировалась как отдельная наука, она остается научным направлением между наукой и искусством. При анализе исследователями на основе исследований ее (имиджология) можно признать тем или иным специальным банком данных, используемым с целью повышения своего авторитета.

В статье анализируются вопросы экономического, политического и культурно-просветительского аспектов формирования имиджа государства.

Ключевые слова: государственный имидж, имиджология, имиджмейкер, международный имидж.

ZAMONAVIY DUNYODA DAVLATNING IMIJINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY, SIYOSIY VA MADANIY MA'RIFIY ASPEKTLARI

Annotatsiya

Bugungi kunda o'z imijiga tayanish har bir kasbga xosdir. Biz aynan shu siyosiy liderni saylaymizki, chunki uning timsolida muammolarimizni xal qilivchi kuchni ko'ramiz. Shunday qilib, "imijmeyker" kasbi asta-sekinlik bilan ahamiyatli bo'lib bormoqda. Shuniyam ta'kidlash kerakki, hozirgacha imijelogiya alohida fan bo'lib shakllanmagan, u bugungi kungacha ilm bilan san'at o'rtasidagi ilmiy yo'nalish bo'lib kelmoqda. Tadqiqotchilar tomonidan izlanishlarga tayangan holda tahlil qilganda, uni (imijelogiyan) o'z nufuzini oshirish maqsadida qo'llaniladigan u yoki bu maxsus ma'lumotlar banki sifatida e'tirof etish mumkin.

Maqolada davlatning imijini shakllantirishning iqtisodiy, siyosiy va madaniy ma'rifiy aspektlari masalasi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: davlat imiji, imidjelogiya, imijmeyker, xalqaro imij.

Kirish. Dunyoning bugungi modelida jamoatchilik qarashlarida u yoki bu davlatlarning milliy xususiyatidan kelib chiqqan o'ziga xosliklar aniq o'rin olgan. Masalan nemischa puxtalik, shvetsarcha anqlik va yaponcha intellekt bugungi kunda mazkur millatlarning, shu bilan birga mazkur davlatlarni o'ziga xos obrazlarini ko'z o'ngimizda gavdalantiradi. Mustaqil davlatlar hamdustligi mamlakatlarining yuqori darajadagi korrupsiyalashganligi [7] bu yerga investitsiya oqimini to'xtatib qo'ygan asosiy omil hisoblanadi, agarda korrupsiya bu darajada avj olmagan bo'lsada, bu ko'rsatkich jahon hamjamiyatida MDH davlatlari to'g'risida steorotipga aylanib ulgurgan. Shundan kelib chiqib, xar bir davlat xalqaro munosabatlarga kirishar ekan o'zining imijiga, ya'ni boshqalar tomonidan tasavvur qilinadigan obraziga ega bo'ladi.

Imij shakllantirish bilan shug'ullaniuvchi (imijmeykerlar) shunday takidlashadi: "xalqaro imij – bu, eng avvalo, xalqar va davlatlarning bir-biri bilan aloqalar tizimi va ularning samarali faoliyat yurgizishi uchun talab qilinadigan doira va qoidalar majmuasidir. SSSRning sovuq urushdagi mag'lubiyati va uning parchalanishi aynan Sovet Ittifoqining samarali xalqaro aloqalar tizimining yemirilishi va imijini yo'qotishi bilan bog'liq edi" [6]. Bu yerda faqat birgina jihatga e'tiroz bildirish mumkin ya'ni, M. Gorbachev boshqaruvi davridagi Sovet Ittifoqi o'zining eski imijini yo'qotib qolmasdan, yangi, g'arbga moyilroq imij yaratishga faol harakat qildi. Mutloqo yangi, amalda esa yetisha olmaydigan maqsadlarni qo'ygan Sovet Ittifoqi obyektiv va subyektiv omillar asosida parchalanib ketdi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ma'lumki "obraz" va "imidj" tushunchalari farqlanadi, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Obraz – bu o'z-o'zidan shakllanadigan taassurot, imij esa maqsadli va ongli ravishda qurilgan. Globallashuv, axborot uzatishning yangi texnologiyalari va ijtimoiy tarmoqlarning keng qo'llanilishi turli mamlakatlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yanada jadallashtirishga va ularning barcha sohalarida, jumladan, iqtisodiy va madaniy integratsiyalashuviga olib keldi.

Davlat imijini shakllantirish masalalari bilan ham bir qancha olimlar shug'ullanishgan. Bular, G.Pochepsov, T.Grinberg, M.Kastels, R.Arnxeym, A. Asmolov va boshqalar. Masalan, G.Pochepsov imidjeologiyani kompleks ravishda o'rgangan va bu borada o'ndan ortiq o'quv qo'llanmalari chop ettirgan. T.Grinberg davlatlarning xalqaro maydonda tarixiy hamkorlik munosabatlariga kirishishi va ularni jamoatchilik tomonidan qanday qabul qilinishini (Rossiya misolida) tadqiq qiladi. Tarixiy jihatdan o'tish davrini keng qamrovli tarzda o'rgangan M.Kastels o'tish davrida jamiyatlarining rivojlanish bosqichlari va unga dunyodagi axborot muhitining ta'sirini ilmiy asoslashga harakat qilgan. A.Asmolov bo'lsa mamlakatning kelajagi va uning tashqi-ichki siyosati, umuman jahonda tan olinishi mazkur mamlakatning yetakchilariga bog'liqligini, umuman tarixda shaxs

imijini shakllantirish muammolarini tahlil qilgan.

Tahlil va natijalar. Kuchli ta'sirga ega bo'lgan ba'zi davlatlar boshqa mamlakatlarga nisbatan afzalroq holatda. Davlatlar o'z aholisini birlashtirgan va xalqaro maydonda mavjudligini aks ettiruvchi o'ziga xos xususiyat, xususiyat va o'ziga xoslikni saqlab qolish uchun o'z imijini yaratishi kerak. Mamlakat imijini tavsiflovchi omillar juda ko'p. Ular siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy, harbiy bo'lishi mumkin. Ushbu omillarni ikki toifaga bo'lish mumkin: qattiq kuch (hard power) va yumshoq kuch (soft power). Qattiq kuch – bu majburiy va qo'llaniladigan haqiqat, yumshoq kuch esa manevr uchun ko'proq joy qoldiradi. Yumshoq kuch yordamida davlatning xalqaro maydondagi obro'si bilan bog'liq maqsadlarni yanada samaraliroq amalga oshirish mumkin.

Mamlakat imiji yaxlit tushunchadir. Tahlil qilgandan so'ng shuni ta'kidlash mumkinki, obraz va imijni idrok etish subyektivdir, shuning uchun har bir kishi, uning ijtimoiy-iqtisodiy muhitidan qat'i nazar, bir xil mamlakat haqida turli xil tasavvurga ega bo'ladi. Bundan kelib chiqadiki, mamlakat obrazi moslashuvchan va rivojlanishi mumkin. Faktlar, talqinlar va in'ikoslar o'rtasida og'ishlar bo'lishi mumkin, shuning uchun haqiqat va tasvir o'rtasidagi nomuvofiqliklar bo'lishi mumkin, bu esa mamlakatlarga o'z imijini yaratish uchun biroz erkinlik beradi. Darhaqiqat, idrok etilgan tasvir har doim ham haqiqatga mos kelmaydi. Shunday qilib, har bir davlat o'z mamlakatining xalqaro maydondagi obro'sini shakllantirish uchun turli texnologiyalardan foydalanishi zarur.

Insoniyat tarixi davomida, xalqaro siyosiy tizimning muhim va ajralmas instituti hisoblangan davlat ichki va tashqi ijtimoiy-siyosiy munosabatlarda o'zining ijobiy obrazini yaratishga, va shu asosida o'z legitimligini oshirishga harakat qilib kelgan va bundan keyin ham harakat qiladi. Bunda, eng avvalo, davlatning imijini shakllantirish va qanday asoslarga ko'ra baholanish mezonlari asos bo'lib xizmat qiladi.

Bu mezonlar esa quyidagilardan iborat deyishimiz mumkin:

Davlatning iqtisodiy qudrati.

Mamlakat iqtisodiy potensialining asosini – uning tabiiy-resurslari, ishlab chiqarish, mehnat, ilmiy-texnikaviy va eksport salohiyati tashkil qiladi. Davlatning mazkur iqtisodiy salohiyatini samarasi uning ishlab chiqaradigan yalpi milliy maxsuloti ko'rinishida namoyon bo'ladi. Tabiiy-resurslar mamlakatning tabiiy boyligi hisoblanib, o'zlashtirilgan va ishlab chiqarishga joriy qilingan taqdiridagina iqtisodiy o'sishga omil bo'lib xizmat qiladi. Ishlab chiqarish vositalari (bino, inshoot, asbob-uskuna va jixozlar) texnologiya, ishchilar va injener-texnik xodimlar mamlakat ishlab chiqarish salohiyatining asosini tashkil qiladi. Mehnat potentsiali bu – mamlakatning mehnat resurslari deyish mumkin. Uning hajmi va sifati aholining faol va mehnatga layoqatli qismining soni, uning ilmiy va professional-malakaviy darajasi bilan belgilanadi. Mamlakatda fundamental va amaliy fanning yutiqalari, ilmiy kashfiyotlar, yangi texnologiyalar, tajriba-eksperimental baza hamda malakali ilmiy-texnik va konstruktor kadrlar mamlakat ilmiy-texnikaviy salohiyatini belgilab beruvchi asosiy omillardir. Davlatning eksport salohiyati – bu milliy iqtisodiyotning jahon bozorida raqobadbardosh maxsulot ishlab chiqarishi, uni yetarli darajada va xalqaro bozorlar narhida eksport qila olish qobiliyati hisoblanadi [4].

Davlatning siyosiy salohiyati. Davlatning boshqaruv tizimi, uning siyosiy rejimi va aholining siyosiy madaniyati davlat siyosiy salohiyatini shakllanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Mamlakat ichki siyosatida aholining siyosiy huquqlari ta'minlanganligi, demokratik saylov tizimi, hokimiyatning taqsimlanish prinsipi va fuqorolarning siyosiy qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokining ta'minlanganligi mamlakatda ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'minlashga asos bo'ladi.

Davlat o'z tashqi siyosatida “davlatlarning suveren tengligi, kuch ishlatmaslik yoki kuch bilan tahdid qilmaslik, chegaralarning daxlsizligi, nizolarni tinch yo'l bilan hal etish, boshqa davlatlarning ichki ishlariga aralashmaslik qoidalariga va xalqaro huquqning umum e'tirof etilgan boshqa qoidalari va normalariga” [1] asoslanishi davlatning tashqi siyosiy faoliyati demokratik prinsiplarga hamoxang ekanligini anglatadi. Davlatlarning xalqaro hamkorligi o'zaro xavfsizlikni mustaxkamlash va qurolli kuchlar jangavor tayyorgarligini oshirishga yo'naltirilgan harbiy sohada birgalikda faoliyat yuritishni ko'zda tutadi. Davlat tashqi siyosatining maqsad va asosiy yo'nilishlari faqat millatning iqtisodiy, harbiy, axborot, demografik resurslarini qamrab olgan umumiy quvvati (potentsiali) bilan taqqoslangandagina aynan bir xil mos va natijali bo'ladi [5].

Tashqi siyosatda maqsadga erishishning turli tamoyillari, metod va mexanizmlari mavjud bo'lib unda, diplomatiya muhim rol o'ynaydi. Hozirgi zamon diplomatiyasi tashqi siyosatning maqsad-vazifalariga erishuvini, mamlakatdan tashqarida o'z davlat va fuqorolarining manfaatlarini ta'minlaydi, davlatlarning muzokaralar jarayonini, axborot hamkorligini (almashinuvini) tashkil qiladi, davlat va hukumat boshliqlari, davlatning tashqi aloqa organlari hamda bevosita diplomatlarning rasmiy faoliyati shaklida amalga oshadi. Umuman davlat tashqi siyosatining asosini tashkil qiladigan diplomatiyaning muhim vazifasi davlatlar o'rtasida muloqot yo'li bilan ularning xalqaro jarayonlardagi ishtirokini ta'minlaydi. O'zbekistonning Birinchi Prezidenti Islom Karimovning fikri bilan aytganda: “Tarixni olg'a intilishiga mojarolar va kelishmoqchiliklar emas, balki millatlar o'rtasidagi xamkorlik va o'zaro ishonch asos bo'lib xizmat qiladi” [2].

Davlatning madaniy-ma'rifiy salohiyati. Mamlakatda ilm-fan, madaniyat, san'atning rivojlanganligi, aholining intellektual va kasbiy salohiyati, millatning tarixiy, diniy va madaniy qadriyatlari hamda millatlararo muloqot vositasiga aylangan tili xalqaro munosabatlarda mazkur davlat to'g'risida ijobiy obrazning paydo bo'lishiga va hayrixoxlikning shakllanishiga olib keladi.

Bu borada alohida ta'kidlangan: “Biz xalqimizning dunyoda hech kimdan kam bo'lmasligi, farzandlarimizning bizdan ko'ra kuchli, bilimli, dono va albatta baxtli bo'lib yashashi uchun bor kuch va imkoniyatlarimizni safarbar etayotgan ekanmiz, bu borada ma'naviy tarbiya masalasi, hech shubhasiz, beqiyos ahamiyat kasb etadi. Agar biz bu masalada hushyorlik va sezgirligimizni, qat'iyat va ma'suliyatimizni yo'qotsak, bu o'ta muhim ishni o'z holiga, o'zibo'larchilikka tashlab qo'yadigan bo'lsak, muqaddas qadriyatlarimizga yo'g'rilgan va ulardan oziqlangan ma'naviyatimizdan, tarixiy xotiramizdan ayrilib oxir-oqibatda o'zimiz intilgan umumbashariy taraqqiyot yo'lidan chetga chiqib qolishimiz mumkun” [3], degan fikrlarni unutmazlik lozim. Darxaqiqat, mamlakatning bosib o'tgan tarixiy yo'li, va shu davr mobaynida orttirgan tajribasi asosida millatning ma'naviy qiyofasining shakllanishi, uning tili, o'ziga xos madaniyati va rasm-rusmlarining paydo bo'lishi mazkur millatning, mamlakatning jahon hamjamiyatida o'ziga xos o'rin egallashida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa va takliflar. Umuman olganda, imijmeyker har doim ham to'liq ustunlikka ega bo'lavermaydi. Shu o'rinda J.Soros so'zini eslaymiz: “Katta pulga eng yaxshi itni sotib olish mumkun, lekin, xech qanday pul bu itni sizni oldingizda dumini qimirlatishga majbur qila olmaydi”. Agar orttirilgan ijobiy imij o'z asosiga ega bo'lmasa, ohir-oqibatda u yo'qqa chiqishi muqarrardir. Imij bu – iqtisod va siyosat jarayonlarining faqat bir bo'lagi. Ba'zan juda muhimi, lekin bir bo'lagi halos. Bunda faqatgina simvolizm tashqari aniq potentsial bo'lishi juda muhimdir. Shuning uchun xam 1997 yilda Rossiyalik bitta deputatning so'zlarini eslash lozim: - nega Prezidentda imij bo'yicha maslahatchi bor, lekin ekologiya bo'yicha yo'q, - degan edi.

Yangi dunyodagi bugungi qarashlar, ya'ni, "imij" va "imijmeyker" atamaları yangi, kuchliroq rol o'ynamoqda. Bular, davlatni boshqarishda, jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy jarayonlarda, davlatlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarda va xalqaro munosabatlarda dolzarblik kasb etmoqda. Bunda imijni yaratish uchun, aynan siyosiy texnologiyalardan foydalanishda imijmeyker mutaxassislarining roli katta hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси IV боб, 17 модда. 2023 й.
2. Каримов И. А. Янгича фикрлаш ва ишлаш – давр талаби. – Т. 1997 й. – 180 б.
3. Каримов И. А. Юксак маънавият – энгилмас куч. – Т.: “Маънавият”, 2008. – 4 б.
4. Экономический потенциал страны.// http://abc.informbureau.com/html/yeiiiexanee_iiioaioeae_nodaiu.html
5. Жўраев С., Аҳмедов О., Раҳимова М. Ўзбекистон ва жаҳон ҳамжамияти. – Т.: “Фофур Ғулом”, 2008, 12 б.
6. Почепцов Г.Г. Имиджелогия. – М., 2009. -С. 359-360.
7. Transparency International халқаро ташкилоти томонидан ҳар йили махсус сўровномалар воситасида ўтказиладиган “Коррупцияни англаш индекси” дастури доирасида ушбу давлатлар коррупция даражаси юқори мамлакатлар қаторига қўйилади // Полис. - 2009.-№5 (123). -С.134